

VAKBONDHISTORISCHE VERENIGING

POORT
UIT

Nieuwsbrief

19e jaargang nummer 1 ■ maart 2006

65 jaar later

Februaristaking 1941

Op zaterdag 25 februari j.l. organiseerde het Amsterdamse ABVAKABO FNV-comité voor de 35-ste keer een eigen bijeenkomst voorafgaand aan het defilé langs de Dokwerker. Een paar honderd leden waren bijeen in de Boekmanzaal van het Stadhuis om te luisteren naar enkele sprekers. Ze hadden gehoor gegeven aan de oproep om de Februaristaking 1941 te herdenken.

Een krachtige passage hieruit trekt onze aandacht: "Met inzet van hun leven streden onder andere tramconducteurs, stratenmakers en vuilnismannen, tegen onderdrukking, fascisme en rassenwaan. Zij waren zich er van bewust dat deze staking tevens een blijk van solidariteit jegens onze joodse landgenoten was. In het door de illegale CPN verspreide manifest stond: "Weest solidair met het zwaar getroffen joodse deel van het werkende volk!!! Onttrekt de joodse kinderen aan het nazigeweld, neemt ze in uw gezinnen op!!! – Staakt, staakt, staakt!!!" Door gehoor te geven aan deze oproep, werd de staking een symbool van verzet tegen onderdrukking, tegen fascisme en tegen racisme. Als represaille zijn ettelijke werknemers van het overheidspersoneel

gestraft en sommigen zijn zelfs geëxecuteerd". Het is 65 jaar later. Eric Slot heeft op verzoek van de AbvaKabo de brochure "Het nee van Amsterdam" over de Februaristaking geschreven. Het eerste exemplaar hiervan overhandigt hij aan de 83-jarige Jan Moelee, die er bij was in 1941, en aan vice-voorzitter Jenneke van Pijpen.

Februaristaker van het eerste uur

Jan Moelee is een bekende verschijning

voor velen binnen en buiten de AbvaKabo. We treffen hem, de oude communist – vele jaren stratenmaker van beroep – vooraan bij acties in stad en land. Bij vele gelegenheden, bij tal van demonstraties heeft Jan het woord gevoerd. Wanneer 'ome Jan' het woord neemt wordt het muisstil. Met zijn luide emotiegeladen stem en het postuur van de Dokwerker weet hij meteen de aandacht te trekken voor de goede zaak. Moelee is nog steeds

In dit nummer o.a.

pag 1-2
**Februaristaking 1941 -
65 jaar later**

pag 3
Dwarsligger

pag 3
ALV 1 april 2006

pag 4-5
**Een nieuwe agenda voor de
medezeggenschap in Nederland**

pag 6-7
**Tom Simonis: VHV heeft meer
jongeren nodig**

pag 8-9
**De vakbeweging in
de Tweede Wereldoorlog**

pag 10
Werknemers georganiseerd

pag 11-12
Burchtberichten

pag 12
Vakbondspublikaties

vervolg op pagina 2 ►

◀ *vervolg van pagina 1*

actief in de bond en onder andere betrokken bij de jaarlijkse herdenking van de Februaristaking. Jan wijst erop dat de Februaristaking een unieke geschiedenis is en blijft. Het boekje van Eric Slot is niet de eerste en waarschijnlijk ook niet de laatste publicatie hierover. Jan Moelee roept op tot respect voor de medemens en om waakzaam te blijven.

AbvaKabo

Jenneke van Pijpen wijst op de directe aanleiding van de staking: de 400 Amsterdamse Joden die werden opgepakt en weggevoerd naar de concentratiekampen. De Februari-staking was een imposant en eendrachtig neen hier tegen. Bruut was het optreden van de bezetter. Cijfers maken je stil. Van de 110.000 weggevoerde Joden zijn er 104.000 vermoord. De Februaristaking heeft een actuele betekenis doordat we neen moeten zeggen tegen alle vormen van discriminatie, racisme en anti-semitisme. De vakbeweging doet veel op dit terrein, maar nog niet genoeg. De bond moet een afspiegeling vormen van de moderne samenleving. De verkleuring van de vakorganisatie is een belangrijke taak voor de toekomst. Discriminatie op de werkvloer en uitsluiting van mensen moeten worden aangepakt. Met cao-afspraken kan de diversiteit in bedrijven verhoogd worden. "We moeten niet wegstaren als anderen in het nauw komen", besluit de vice-voorzitter van de AbvaKabo.

De schrijver

In *Het "nee" van Amsterdam* geeft Eric Slot een indruk van de eerste anti-joodse maatregelen van de bezetter, gebeurtenissen in de stad, het verloop van de staking, de stuwende rol van de Communistische Partij van Nederland hierbij. Het zijn communistische arbeiders die de staking op gang brengen en leiden en een massa werknemers uit overheidsdiensten, bedrijven, kantoren en winkels de straat op weet te krijgen. De verontwaardiging van de Amsterdammer over het wegvoeren van zijn Joodse medeburger is massaal. Het is opmerkelijk hoe vaak Slot in zijn toespraak terugkomt op het net in die week uitgekomen boek van Annet Mooij *De strijd om de Februaristaking*. In die studie wordt uit de doeken gedaan hoe de herdenking vanaf 1946 de inzet is geweest van een verbeterd politieke strijd tussen de CPN, de gemeente Amsterdam en anderen. In 1961 waren er zelfs vier partijen die op

de 25-ste februari hun eigen herdenking hielden. De staking was een bijzondere morele nalatenschap die van niemand en van iedereen was. Er is niet altijd op een even fraaie manier gebruik van gemaakt om politieke standpunten aan op te hangen. Op de eerste bladzijde van zijn brochure laat Eric Slot ons kennis maken met Meijer Nebig, "Hij woont niet in de jodenhoek, maar is er op bezoek bij familie. Ook hij wordt één van de wagens ingeslagen, die daarna de Jodenhoek via de Weesperstraat verlaat". De laatste regels van het boekwerkje slaan op de lezer in. Meijer Nebig is de enige van de 400 joden die de razzia van 22 en 23 februari 1941 overleefde "omdat kamparts Hans Eiserle hem had geselecteerd voor medische proeven. Eiserle voerde op Nebig een experimentele maagoperatie uit. Daarna had een medegevangene Nebig een dodelijke injectie moeten geven, maar deed dat niet. Nebig werd op de quarantaineafdeling geplaatst, waar de kamparts uiteraard nooit kwam".

De wethouder

Indrukwekkend is eveneens de toespraak van wethouder Ahmed Aboutaleb. Hij deelt zijn gevoelens en waarnemingen met de luisteraars in de zaal. Waarom praten wij hier en elders in de wereld elkaar toch een gevaar aan? Wie zegt dat we elkaar kunnen beledigen en bekritisieren? Waarom wordt er geroepen dat jongeren die zich misdragen in legerkampementen en zelfs op eilanden moeten worden opgesloten? Alle Amsterdammers zouden bij het standbeeld van zowel de Dokwerker als even verderop van Wibaut een verhaal moeten hebben. Aboutaleb houdt moslims wel eens voor dat ze zich moeten verdienen in het pijnlijke aanpassingsproces van de joden in Amsterdam. Hij vertelt over Marokkaanse kinderen met wie hij in Auschwitz is geweest. En over het aantrekken van een extra secretaresse bij een uitzendbureau waarop de vraag terugkwam of de wethouder er bezwaar tegen had als de gegadigde een hoofddoekje droeg. "Alsof de hoofddoek er toe doet en niet de hersens eronder", merkt de spreker op. Hij laat weten dat er aan wordt gewerkt om de geschiedenis en cultuur van Amsterdam bij het inburgeringsproces te betrekken. Aboutaleb weet dat in een wereldstad als New York de diversiteit wordt omhelsd, hoe kan die hier in Amsterdam dan als een bedreiging worden gezien. De wethouder: "Amsterdam investeert miljarden in de Noord-Zuidlijn en de Zuidas, naar als

Wethouder Aboutaleb

college investeren we óók in mensen. Niet beton en ijzer, maar alle mensen weerspiegelen de kracht van de samenleving".

De plaquette

Aan het slot van de bijeenkomst onthullen Jan Moelee en Jenneke van Pijpen een plaquette in de binnenstraat van de Stopera. We hebben zicht op het Waterlooplein. Op een vergulde plaat van ongeveer een meter bij zeventig centimeter staan de woorden gegrift: 'Februaristaking 1941. Ter nagedachte-nis aan de belangrijke rol van het overheidspersoneel in het tot stand komen van de algemene werkstaking in Amsterdam op 25 en 26 februari 1941. Deze staking was een protest tegen het deporteren van joden door de Duitse bezetter. Als represaille zijn ettelijke werknemers van het overheidspersoneel gestraft en sommigen zijn zelfs geëxecuteerd. Wij gedenken de stakers met eerbied. Hun moed sterkt ons in de strijd tegen racisme en fascisme in de huidige tijd. 25 februari 2006. ABVAKABO FNV.' Op de wimpel van het bloemstuk de tekst: "Dankzij jullie strijd is er vakbondsvrijheid". Jan Moelee houdt voor de tweede keer een korte maar zeer bewogen toespraak waarmee hij opnieuw het hart van alle aanwezigen raakt. Vervolgens beweegt de stoet zich richting Jonas Daniël Meijerplein om daar aan te sluiten bij het defilé. Vele burgers staan geschaard om de Dokwerker waar de commissaris van de koningin in Noord-Holland Harry Borghouts spreekt en Remco Campert gedichten voordraagt.

Harry Peer

Eric Slot, *Het "nee" van Amsterdam*.
Februaristaking, 36 blz.
Uitgave AbvaKabo FNV.

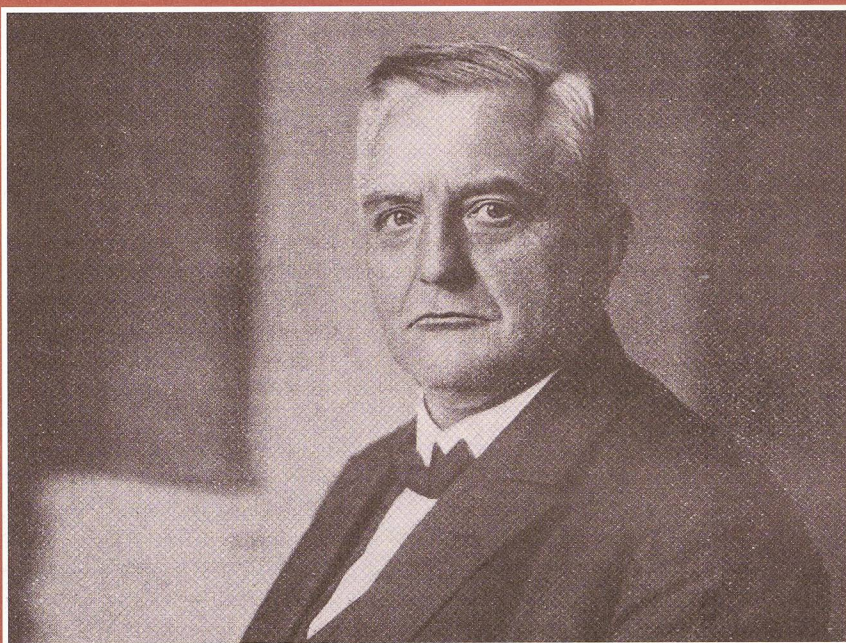
JAN OUDEGEEST (1870-1950)
VAKBONDSMAN, SOCIAAL-DEMOCRAAT,
GESCHIEDSCHRIJVER VAKBEWEGING.

“Toen het NVV werd opgericht was de Nederlandsche arbeidersklasse een ontredderde, verdeelde, machteloze, invloedloze massa. De arbeider, weggestopt in een krot, verschrompeld van geest en lichaam, onderworpen aan patroons, geestelijkheid en overheid, kende slechts arbeid, armoede, ontbering”.

Met deze fraaie literaire passage vangt Jan Oudegeest het Slotwoord aan van het tweede deel van De geschiedenis der zelfstandige vakbeweging in Nederland (1932).

Jan Oudegeest, begonnen als klerk bij het spoor, betrokken bij de Spoorwegstakingen van 1903, was één van de oprichters van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen. Het eerste deel van zijn grote historische werk verscheen in 1926 als gedenkboek bij het twintigjarig bestaan van de vakcentrale. Wie kon

het beter schrijven dan Oudegeest? Begonnen als secretaris van het verbond volgde hij Henri Polak als voorzitter op in 1908.

Polak laat de lezer in het Voorwoord kennis maken met Jan Oudegeest. Oudegeest groeide op in een streng christelijke omgeving in Utrecht. Zijn vader stierf aan tuberculose toen Jan, de middelste van drie kinderen, drie jaar was. “Met wasschen en strijken voor anderen, bij dag en bij avond, werd een sober bestaan verworven”. Dat was het harde leven van zijn moeder die er na de dood van haar man alleen voor stond. Jan Oudegeest zelf ging elf jaar jong aan de slag bij de Administratie van de Staatsspoorwegen. Het arbeidersleven werd zijn universitaire leerschool. Parallel aan de loopbaan in de (internationale) vakbeweging zien we Oudegeest vanaf ongeveer dertig jaar oud op het politieke toneel verschijnen als eerst gemeenteraadslid in Utrecht en daarna in Amsterdam, als lid van de Tweede Kamer en voorzitter van de SDAP. Tijdens de Eerste Wereldoorlog maakte Jan Oudegeest deel uit van het Koninklijk Nationaal Steuncomité. Zijn inzet bij de bestrijding van de werkloosheid en de verbetering van de economie in deze cruciale jaren van onze vaderlandse geschiedenis heeft sterk bijgedragen aan de erkenning van de vakbeweging in ons land.

Oudegeest geeft in genoemd Slotwoord een hele lijst van regeringsinstellingen waarin de arbeiders uit de vakbeweging vertegenwoordigd zijn. Tegenover de beroerde toestand van de Nederlandse arbeidersklasse in 1905 plaatst hij 25 jaar later eigenwaarde, zelfbewustheid, strijdlust, kracht en invloed. We zouden willen dat de liberale marktdenkers van tegenwoordig, ook uit de kring van opvolgers van de vroege sociaal-democratie, zich wat van deze grote reformistische voorman zouden aantrekken. Oudegeest geeft aan de komende generatie “de taak door zelfopoffering, toewijding, ernstige studie, naarstigen arbeid de machtspositie der arbeidersklasse op economisch, politiek en cultureel gebied zoo sterk te maken, dat de socialistische productiewijze kan worden ingevoerd”.

Harry Peer

ALV 1 april 2006

Het is geen grap! Op zaterdagmiddag 1 april aanstaande houdt de VHV weer haar tweejaarlijkse Algemene ledenvergadering (ALV) in het Vakbondsmuseum De Burcht. Om 13.15 uur begint het huishoudelijk deel. Het bestuur legt dan aan de hand van de jaarverslagen 2004 en 2005, de jaarrekeningen 2004 en 2005 en het verslag van de kascommissie verantwoording af van haar beleid en verrichtingen. Ook benoemt de ALV de aftredende Ledenraadsleden en andere VHV-leden, die kandidaat zijn, in de Ledenraad.

In deze Algemene ledenvergadering wordt afscheid genomen van Tom Simonis, die gedurende een reeks van jaren de penningen van onze VHV beheerde. Zijn opvolger, Jan van Hoof, is in november 2005 al door de Ledenraad (LR) aangewezen.

Om circa 14.15 zal Arie Stolk, directeur van Vakbondsmuseum De Burcht de aanwezigen informeren over de concrete plannen van De Burcht en de veranderende verhouding met de Vakbondshistorische Vereniging (VHV). Na zijn inleiding: ‘De Burcht in de komende jaren’ – Van vakbondsmuseum naar Centrum voor arbeidsverhoudingen, is er gelegenheid tot het stellen van vragen en in discussie te gaan

Ledenraad

Op zaterdagochtend 1 april, voorafgaand aan de ALV, komt om 11.00 uur ook de Ledenraad van onze vereniging in vergadering bijeen. Het is een statutaire jaarvergadering, waarin het jaarverslag, de jaarrekening en het verslag van de kascommissie worden vastgesteld. Verder staat de herbenoeming van Huug Klooster en Jan van Hoof op de agenda. Door het bestuur wordt voor de eerste maal Gijs Wildeman als lid van het bestuur voorgedragen. Hij is de opvolger van Piet Hazenbosch, die door drukke werkzaamheden zijn bestuursfunctie van de VHV neerlegt. *(Piet is, naast zijn andere taken, bezig met het schrijven van de geschiedenis van het CNV. We horen dus nog van hem!)* In deze vergadering wordt ook de laatste hand gelegd aan de kandidatenlijst voor de (her)benoeming van Ledenraadsleden.

De tweede vergadering van de Ledenraad wordt op 11 november 2006 gehouden.

Geert Wagenaer, secretaris

Een nieuwe agenda voor de medezeggenschap in Nederland

In 2005 bestond de Wet op de Ondernemingsraden 55 jaar. Vijf jaar daarvoor, in 2000, is nog via tal van publicaties, historische beschouwingen, conferenties en andere feestelijkheden teruggekeken op de achterliggende jaren.

Jaren waarin, voortvloeiend uit een samenspel van wetgever en sociale partners, een onderdeel van het Nederlandse overlegmodel is ontwikkeld dat lange tijd in de schaduw van dat grotere poldermodel is blijven staan.

De OR lijkt inmiddels uitgegroeid tot het niet meer weg te denken sociaal overleg bij uitstek op ondernemingsniveau en de aanvankelijke aarzelingen of de mogelijke scepsis van werkgevers en/of vakbeweging behoren tot het verleden.

Onderzoek van de laatste jaren wijst uit dat het lang niet altijd rozengeur en maneschijn is, maar alom overheerst de gedachte dat de OR volwassen is geworden.

In 2005 zijn deze geluiden niet verstomd; wel leed de als opvolger van de WOR-gedachte WMW schipbreuk nog voordat de Tweede Kamer hierover met de minister in debat kon gaan. Over de merites van de WMW wil ik het hier niet hebben, elders is dit uitgebreid gebeurd. Ik beperk me tot de opmerking dat de WMW naar alle waarschijnlijkheid niet die verbeteringen zou hebben gebracht die de medezeggenschap in Nederland behoeft.

In de achterliggende jaren heeft het GBIO via meerdere studies de kwaliteit en de ontwikkeling van het sociaal overleg in de onderneming, de ondersteuningsbehoefte van de overlegpartners en de deskundigheidsbevordering die deelname aan dit overleg vergt in kaart gebracht. Ook is het GBIO betrokken, en deels initiatiefnemer, bij campagnes in bedrijfstakken die er op gericht zijn met meer dynamiek de medezeggenschap in te vullen.

Voorjaar van 2003 is het rapport *Scholing, begeleiding en ondersteuning van ondernemingsraden* gepubliceerd.¹

Daarin komt naar voren dat een klein deel van de OR-en goed functioneert en ook duidelijk invloed heeft op het bedrijfsbeleid. De meerderheid van de OR-en – daarover zijn werknemers, bestuurders, en de OR-leden zelf het eens – functioneert echter matig. Daaraan gaat nog

vooraf dat in een aanzienlijk deel van de OR-plichtige bedrijven geen OR is ingesteld. De conclusie is dus dat op bedrijfsniveau vaak geen sprake is van een OR of dat de wel aanwezige OR niet of nauwelijks zichtbaar is. Bovendien doen OR-en voor wat betreft de eigen ondersteuning voortdurend aan zelfbeperking. In veel gevallen is de OR lang niet zo volwassen als in het publieke debat wordt gesuggereerd. In het zoeken naar ondersteuning komt in genoemd onderzoek de vakbondsbestuurder overigens op een derde plek, na de Arbo-deskundige en de OR-adviseur.

Een recent uitgebrachte doorlopende beschrijving van een unieke case, namelijk de medezeggenschap bij scheepswerf De Schelde in Vlissingen vanaf de oprichting van de OR, bevestigt dit beeld.²

De beschrijving van David de Leeuw van de beginjaren van de ondernemingsraad in een bedrijf waar reeds een traditie met fabriekskernen bestond, van de roerige zeventiger jaren en van de in die jaren harde en soms pijnlijke controverses tussen de voorstanders van het vakbondsbedrijfswerk en de leden van de OR geeft een goed zicht op de evolutie die het werk van ondernemingsraden in de naoorlogse periode onderging. Duidelijk blijkt dat OR-werk geen opgaande lijn kent. Het geeft eerder een patroon te zien van een (telkens weer) vallen en opstaan dan van een stelselmatige en gestage groei naar volwassenheid. De leden van een ondernemingsraad krijgen het niet voor niets, zelfs niet in een bedrijf als De Schelde waar de medezeggenschap in de onderneming jarenlang is gekoesterd door achterban en ondernemingsleiding.

Er is behoefte aan een nieuwe agenda voor de medezeggenschap in Nederland. Het

gaat om het scheppen van een goed klimaat voor sociaal overleg, om het creatief ter hand nemen van en daadwerkelijk inhoud geven aan de naleving van de WOR en om het mogelijk maken van ondersteuning in de meest brede zin. OR-werk is werk; OR-leden worden voor enkele jaren gekozen en als zij zich alle zaken eigen zouden moeten maken in die jaren leidt dat in veel gevallen tot overbelasting. Om beide problemen – overbelasting en onvoldoende deskundigheid – tegelijkertijd te verminderen moet de oplossing voor de te geringe deskundigheid daarom in een andere richting gezocht worden, namelijk in de richting van ondersteuning. Door deze ondersteuning zowel extern als intern te zoeken, worden tegelijkertijd problemen die het goed functioneren van OR-en (ver)hinderen aangepakt, namelijk de verankering van de OR in de organisatie en de aansluiting bij de actuele bedrijfsproblematiek. De vakbeweging kan daarbij een belangrijke rol spelen. Een grotere bemoeienis van de vakbeweging met het sluitstuk van de Nederlandse arbeidsverhoudingen, het sociaal overleg in de onderneming, was lange tijd moeilijk bespreekbaar. De vakbeweging wordt in werkgeverskring toch te veel gezien en behandeld als een extern orgaan. Dit heeft er toe geleid dat het vakbondswerk of de vakbondsafgevaardigde in de onderneming in Nederland, in tegenstelling tot buitenlandse voorbeelden, nooit echt een verankering heeft gekregen, noch in wetgeving, noch in dwingende collectieve afspraken (op enige uitzonderingen na).

De oriëntatie in veel decentralisatiebewegingen op sectorafspraken, die moeten worden doorvertaald naar het sociaal overleg in de afzonderlijke delen van de economie, tot op het laagste niveau, het bedrijf of de vestiging, noopt echter tot hernieuwde samenwerking tussen OR en vakbeweging.

De Nederlandse wetgever heeft in 1950 voor een wet gekozen die twee elementen in zich verenigt, toezien op de naleving van de CAO en uitdrukking geven aan wat in de werkgemeenschap leeft. ▶

¹ *Scholing, begeleiding en ondersteuning van ondernemingsraden*, GBIO-Katernen, deel 7, Reed Business Information, Den Haag, 2003.

² *Een kilo verantwoordelijkheid...*, GBIO-Katernen, deel 10, Reed Business Information, Den Haag, 2005.

Het uitdrukking geven aan hetgeen in de werkgemeenschap leeft is lange tijd onderontwikkeld gebleven. In de maatschappelijke discussie werd het werken aan de verbetering van het leef- en werkklimaat in een onderneming, en aan de sociale en menselijke verhoudingen, toch gezien als een corporatieve daad, of beter gezegd, dat was iets voor het management. Weliswaar stond in de wet dat een bijdrage geleverd moest worden aan het goed functioneren van de onderneming, maar meestal werd deze frase defensief ingevuld. Het maakte je er bij de achterban bovendien niet geloofwaardiger door. Dat OR en achterban van een werknemersvertegenwoordiging ideeën hebben over hoe dat goed functioneren er uit zou moeten zien is ook heden ten dage nog geen gemeengoed.

En toch gebeurt het gelukkig wel en in toenemende mate. De organisatie van de arbeid, fusies, overnames, arbeidsomstandigheden, kortom de lijst met belangrijke thema's in het OR-werk van vandaag laat

zien dat de kwaliteit van de arbeid in de eigen werkgemeenschap tot de harde kern is gaan behoren van de medezeggenschap. Terecht zien de huidige OR-leden in het uitoefenen van invloed op de besluitvorming aangaande deze thema's een belangrijke taak.

Met de naleving van de CAO viel tot nu toe weinig te scoren. Niet alleen omdat de vakbeweging dit terrein altijd heeft gezien als het wezenlijk onderdeel van de belangenbehartiging en werknemersvertegenwoordiging buiten de fabriekspoort. Maar ook omdat in de naoorlogse arbeidsverhoudingen een gestaag groeiend leger van p&o-ers en personeelsafdelingen aan de slag ging met het toepassen en interpreteren van arbeidswetgeving en collectieve arbeidsovereenkomsten. En niet in de laatste plaats moet hier vermeld worden dat voor veel moderne werknemers rechtspositieregelingen vanzelfsprekendheden zijn geworden.

Contractuele afspraken maken stond bovendien op gespannen voet, zo was vaak de redenatie, met de wettelijk verankerde rol en autonomie van de CAO-partners. Dit heeft in Nederland, en in mindere mate in Duitsland, tot lange en vaak onvruchtbare discussies geleid over de relatie tussen ondernemingsraad en vakbond. De belangenbehartiging van de werknemers was en is amper gebaat met die discussie. De laatste jaren treedt hierin een kentering op, de relatie tussen vakbeweging en ondernemingsraad wordt een relatie van volwaardige partners en dat maakt de weg vrij voor een betere taakverdeling, een nuchterder afweging van het meest effectieve instrumentarium en van het juist inzetten van mensen en middelen.

Jan Cremers

Onder aanvoering van David de Leeuw wordt bij de Schelde in Vlissingen het stakerslied gezongen, februari 1977.

Tom Simonis:

VHV heeft meer jongeren nodig

Na zeventien jaar de kas van de VHV te hebben beheerd, stopt Tom Simonis zijn werk voor de vereniging. Nu hij 75 jaar is, vindt hij het tijd om zijn portefeuille over te dragen. "Het werk ervaar ik nog niet als bezwaarlijk, maar de kans dat dat gaat gebeuren is groot, gezien mijn leeftijd." Het werkzame leven van de (onder meer) voormalig hoofdbestuurder van de Voedingsbond FNV speelde zich grotendeels af in de vakbond, waarin hij als zijn grootste wapenfeit ziet dat hij de eerste was die een VUT-regeling afsprak met werkgevers. Opmerkelijk is verder dat zijn voorgelacht een grote rol speelde in de 'rode familie', waarvan hij nog uit de eerste hand kan getuigen.

"Mijn enige grootvader (G.H. Pieters) die ik heb gekend, woonde de laatste anderhalf jaar van zijn leven tussen 1945 en 1947 bij mijn ouders in huis. Ik heb in die tijd veel met hem gepraat over zijn ervaringen in Maastricht en Amsterdam. Hij had aan het einde van de negentiende eeuw in Maastricht een groentwink. Met W.H. Vliegen was hij actief in de SDAP, samen zetten ze nieuwe afdelingen in Limburg op. Vanaf alle kansels van de Katholieke kerk werd verboden nog langer bij hem te kopen, omdat hij een afvallige, een 'rooie' was. Hij werd gedwongen te vertrekken, naar Amsterdam."

Andere familieleden van Simonis die een rol speelden in de vakbeweging waren zijn oom C.H. Pieters, die voor de Tweede Wereldoorlog actief was in het NVV en de SDAP in Maastricht. Na de oorlog werd hij voor de PvdA wethouder in die stad. Simonis' moeder was medeoprichtster en secretaris van de Vrouwenbond NVV en zijn vader bestuurder van de vakbond handels- en kantoorbedienden en de Amsterdamse Bestuurdersbond. Zijn ouders en oom zijn allen geportretteerd in het Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland (BWSA).

Over de activiteiten van vader Pieter Simonis (1898-1983) in de Tweede Wereldoorlog valt in het BWSA het volgende te lezen: "Met zijn tweede zoon Rob, die naar de Engelse radio luisterde, verzorgde hij vanaf september 1944 in een oplaag van ongeveer veertig exemplaren het getypte blad Hier is Londen. Zijn vrouw en jongste zoon Tom verspreidden dit." Toen hij in januari 1945 de beschikking kreeg over een stencilmachine en papier, steeg de oplage tot 3000.

Ondanks het vakbondsverleden van zijn familie, was het niet vanzelfsprekend dat Tom Simonis in hun voetsporen zou treden. "Ze hebben er niet op aangedrongen. Ik maakte eigenlijk pas echt kennis met de vakbeweging toen ik in 1948 als 18-jarige een jongerenkamp van de Algemene Bond Mercurius meemaakte op de Scheleberg in Lunteren. Toen ben ik ook gelijk actief geworden."

Bondswerk

Na te hebben gewerkt bij de Rijksluchtvaartdienst, Schiphol, de Raad van Arbeid en het GAK, werd Simonis in 1962 administrateur bij de Algemene Nederlandse Grafische Bond.

"Alles moest in die periode nog met de hand gebeuren, we hadden alleen typemachines. Het eerste kopieerapparaat was een belevens, de gordijnen moesten dicht om een afdruk te kunnen maken." Als districtsbestuurder van de NVV-Bond Voedings- en Genotmiddelen in de regio's Amsterdam en de Zaanstreek, behartigde hij de belangen van zo'n 3500 leden.

"Grote bedrijven als Albert Heijn en Verkade hadden aparte CAO-aanvullingen, maar de meeste tijd ging toch in individuele belangenbehartiging zitten. Ontslagkwesties bijvoorbeeld speelden vooral in het begin van het jaar. Dat was in bakkerij en slagerij een slappe tijd, waarin snel mensen op staande voet werden ontslagen om kleinigheden. Tegen Pasen hadden de werkgevers weer mensen nodig."

Het industrielandchap zag er in de jaren vijftig en zestig heel anders uit dan nu en dat betekende ook een andere rol voor een vakbondsbestuurder. "Alleen al in Amsterdam had je zo'n 200 slagerijen en 250 bakkerijen. Dat waren veelal ambachtelijke bedrijven, die later voor een groot deel zijn weggeconcurrerd door grotere fabrieken. Naast directe belangenbehartiging was ik vooral bezig met de begeleiding van afdelingsbesturen."

Simonis had een dubbelfunctie. Hij was zowel door de bondsraad aangesteld als districtsbestuurder, maar werd ook gekozen door de ledenvergadering als secretaris-penningmeester van de afdeling Amsterdam. "Dat gebeurde elke twee jaar", aldus Simonis, "tot aan de fusie met de Algemene Nederlandse Agrarische Bond in 1971. Toen werd ik alleen districtsbestuurder van de Voedingsbond NVV." ▶

Via een aantal andere functies in de bond, werd Simonis in 1981 bondspenningmeester van de Voedingsbond FNV. De samenwerking tussen NVV en NKV verliep soepel, herinnert hij zich. "Toen we nog formeel een federatie waren, zijn we al snel als gefuseerde organisatie gaan werken. Cees Schelling heeft daar als voorzitter een belangrijke rol in gespeeld. Ook met het CNV hadden we goede contacten. De meeste bestuurders van de verschillende bonden konden goed met elkaar overweg. Ondanks formele afspraken die je maakt, zijn resultaten altijd sterk afhankelijk van persoonlijke relaties."

VUT

De eerste VUT-regeling in 1976 is een van de wapenfeiten waar Simonis trots op is. "Werknemers uit het brood- en banketbakkersbedrijf mochten toen met 64,5 jaar stoppen. Daar zat veel werk aan vast, want de bestaande regelgeving moest worden aangepast. Vutters konden bijvoorbeeld niet in het Ziekenfonds, wat door de minister werd geregeld via een Algemene Maatregel Van Bestuur, alleen voor brood- en banketbakkerijen. Verder was het een ontzettend gecijfer om de kosten en baten overzichtelijk te krijgen. Hoeveel mensen doen er mee? Hoe veel premie heb je nodig? Welke reserves moet je inbouwen?"

Een andere grote gebeurtenis die Simonis nog helder voor de geest staat is de grote sanering van de broodbakkerijen in 1975, toen duizenden mensen hun baan verloren. "Er was een overcapaciteit van zo'n 25 procent, die vooral in de grote broodfabrieken zat. Brood werd verkocht voor ramsjprices, waardoor veel bedrijven in moeilijkheden raakten. De sociale regeling die uiteindelijk uit de bus kwam, besloeg een heel boekwerk."

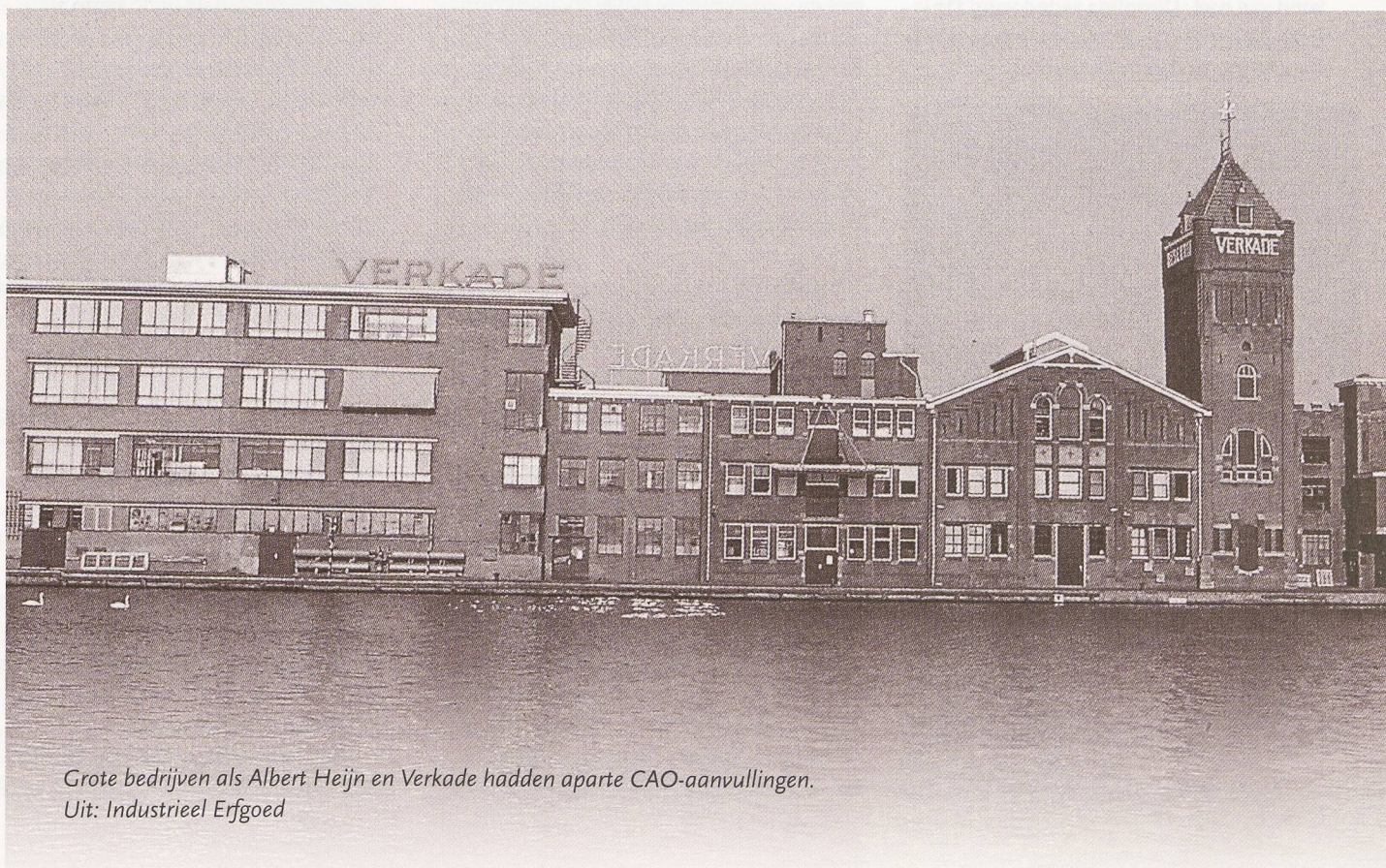
VHV

Tom Simonis ging op 31 maart 1989 in de VUT. Een week later hing toenmalig VHV-voorzitter Stan Poppe aan de lijn. Of Simonis penningmeester wilde worden. "Poppe had ik al eens eerder ontmoet. Hij was altijd op zoek naar mensen voor de PvdA, de VHV en andere organisaties waarin hij actief was. Het leek mij leuk om een tijdje penningmeester te zijn, al had ik er toen geen idee van dat ik dat 17 jaar zou blijven."

In de eerste jaren van de VHV verzorgde personeel van de vereniging de ledenadministratie en de boekhouding. Dat veranderde met de komst van het vakbondsmuseum in 1991, toen de VHV-werknemers naar de nieuwe instelling overgingen. "Toen ben ik zelf de boekhouding maar gaan doen", zegt Simonis. Zijn echtgenote Riki nam de ledenadministratie over. "Ik ging altijd met Tom mee naar vergaderingen, dus dat kon ik er makkelijk bij doen. In het begin was dat nog wel bewerkelijk, want we moesten de Nieuwsbrief zelf versturen. Met een groepje vrijwilligers zat ik etiketten te plakken en bladen in te pakken. Tegenwoordig gaat dat automatisch via de drukker."

Het ledenverlies van de laatste jaren ziet Tom Simonis met lede ogen aan. "We hebben veel oudere leden en dus een groot natuurlijk verloop, daar doe je niets aan. Helaas is er te weinig nieuwe aanwas. Een vereniging als de VHV zou toch zo'n 2000 leden moeten kunnen hebben. Ik denk dat we vooral personeel van de vakbond meer bij de vereniging moeten betrekken en dan maar hopen dat dat doorsijpelt naar kaderleden. Maar dat laat ik graag aan mijn opvolger over."

Eric-Jan Weterings

*Grote bedrijven als Albert Heijn en Verkade hadden aparte CAO-aanvullingen.
Uit: Industrieel Erfgoed*

De vakbeweging in de Tweede Wereldoorlog “Met deze leden valt niet te praten”

Op 16 juli 1940, twee maanden na de bezetting van Nederland, werden het bestuur van het NVV en de voorzitters van de aangesloten bonden ontboden bij de bezetters. Dr. Werner Hellwig, de vertegenwoordiger van het Deutsche Arbeitsfront, deelde mee dat in opdracht van Reichskommissar Seyss-Inquart het NVV onder controle van de NSB-er Henk Woudenberg werd gesteld. Over het besluit kon niet gediscussieerd worden. De voorzitters werd verzocht door te werken onder de leiding van Woudenberg. Als ze daartegen bezwaar hadden, konden ze hun post verlaten, maar dat zou door de Duitsers als een vijandige daad beschouwd worden.

De Duitsers verlieten daarop de zaal. De voorzitter van de Algemene Nederlandse Metaalbewerdersbond, H.J. (Hendrik) van den Born, stelde voor om gezamenlijk te weigeren. NVV-voorzitter Evert Kupers weigerde daarover te spreken, en haastte zich naar het NVV-kantoor. “Voorzitter”, riep Van den Born: “ga nu niet heen, besef toch dat dit onze allerlaatste legale bijeenkomst is!” Hellwig en Woudenberg verschenen die middag op het NVV-kantoor. Voorzitter Kupers en secretaris Simon de la Bella werden op staande voet ontslagen. Op zaterdag 20 juli kwamen de andere bestuurders in het gebouw van de Metaalbewerdersbond bijeen. Zij werden het er niet over eens of zij het werk nu ook moesten neerleggen: de meerderheid vond van niet. Diezelfde avond werd De la Bella gearresteerd. Hij zou later omkomen in concentratiekamp Dachau.

Secretaris Simon de la Bella. Foto: IISG.

Vertrek van trouwe leden

De verslagenheid was groot, maar het NVV draaide door. De overgebleven leiding riep niet op het lidmaatschap op te zeggen. Van de ruim 300.000 leden van het NVV vertrokken maar enkele duizenden. Dat waren juist vaak trouwe leden. In augustus werd in de verenigingsraad van de Fabrieksarbeidersbond geconstateerd “dat er leden weglopen die reeds 24 jaar trouwe leden zijn geweest. Met deze leden valt niet te praten. Deze mensen staan op het standpunt dat een vrije organisatie door in vrijheid gekozen bestuurders moet worden geleid.” Dat de leden lid bleven, werd door allerlei vooraanstaande leden van de Rode Familie aangemoedigd. De lijn tussen doorwerken en behouden van de organisatie en het enthousiast omarmen van de nieuwe tijden was dun. De nieuwjaarsboodschap van het NVV voor 1941 concludeerde; “dat Duitsland nu onaantastbaar de macht op het continent heeft en, wat men ook verzinnen of fantaseren wil, die macht onbedreigd en voor onafzienbare tijd heeft.”

Februaristaking

In Februari 1941 vond de Februaristaking plaats. Dat het nieuwe NVV-bestuur onder Woudenberg die afkeurde, hoeft niet te verbazen. Maar ook het oude bestuur, dat voor zover dat mogelijk was nog bijeenkwam, keurde de staking af. De Nederlandse arbeiders moesten, zo vonden zij, het kruit droog houden. Staken was pas aan de orde als de bevrijding er bijna was. Wat het oude NVV-bestuur hier deed was het doortrekken van een oude lijn: staken deed het NVV altijd pas als er een kans op succes was. Zo werd er in het algemeen gehandeld op basis van oude patronen en ervaringen. Dat was niet verbazingwekkend. De oorlog benaderde men vanuit de

ervaring van de Eerste Wereldoorlog. Toen was Nederland niet bezet, maar had wel te kampen gehad met grote werkloosheid en stijgende prijzen van levensmiddelen en andere goederen. Ondanks een door de bezetter afgekondigd stakingsverbod, vonden er soms wel stakingen plaats, en die leverden nog wat op ook. In de zomer van 1941 werden bijvoorbeeld heel wat loonsverhogingen in de landbouw goedgekeurd. Hier stonden de arbeiders door de gestegen voedselprijzen natuurlijk sterk. Tenslotte is een factor die meegewogen moet worden dat heel wat bestuurders, die de beweging binnengekomen waren als energieke mannen, inmiddels op leeftijd waren. Hun bestuurderschap vormde een nette betrekking. Ze voelden zich – terecht natuurlijk - verantwoordelijk voor de opgebouwde organisaties en het personeel in dienst ervan. Hun positie, hun aangeleerde reflexen, en hun analyse van de situatie maanden de bestuurders dus alledrie tot voorzichtigheid.

Voorbereiding

Hoe had het NVV zich op de bezetting voorbereid? Voor de oorlog was men zich in de vakbeweging wel degelijk bewust van het naderende gevaar. Het NVV bracht bijvoorbeeld zijn financiële reserves in Engeland onder. Belangrijker was uiteraard de geestelijke voorbereiding van het eigen kader en de eigen aanhang door propaganda tegen fascisme en nationaal-socialisme.

Die werd in pers en scholing zeker niet vergeten. Er was echter geen praktische voorbereiding geweest op de machts-overname. Maar het kon ook anders.

In Twente kwam het tot collectief verzet tegen de accommodatie met de bezetter. De Bestuurdersbonden in Almelo, Enschede en Hengelo weigerden maatregelen van de gelijkgeschakelde leiding uit te voeren. Woudenberg kwam zelf, om hen te overtuigen. Toen hij ingreep in het bestuur legden de Twentse bestuurders hun functies neer. De leden besloten daarop de organisaties te verlaten en de Twentse textiel- en metaalbewerdersbonden verloren het merendeel van hun leden. Dit voorbeeld werd ►

echter voorlopig nergens anders gevolgd. Pas nadat de bezetter zijn greep versterkt had, begon in het najaar van 1941 ook het gehele NVV leeg te lopen. Het ledental halveerde. Op 1 februari 1942 vormde de bezetter het Nederlands Arbeids Front (NAF). Voor de meeste bestuurders en leden van het NVV was hiermee de grens overschreden. Maar nog altijd 100.000 NVV leden gingen over naar het NAF.

De confessionelen

Naast het NVV waren er natuurlijk de andere bonden. Bij CNV en RKWV plaatste de bezetter in eerste instantie alleen een waarnemer, om geen problemen te krijgen met de kerken. RKWV en CNV hadden zich evenmin voorbereid als het NVV. Het RKWV en zijn voorman A.C. de Bruijn, zagen in het Duitse corporatisme ook wel voordelen. Bij het CNV werden dergelijke gevoelens overheerst door afkeer tegen de Duitse ideologie. Al vanaf het begin van de jaren dertig had men daar in kaderscholing en publicaties op gehamerd. Overigens waren, en dat verklaart ook weer de aarzeling binnen het NVV, veel van de economische maatregelen die de Duitsers in de eerste maanden van de bezetting namen, vanuit vakbewegingsoogpunt zelfs positief te duiden: een ontslagverbod, een verbod op prijsverhogingen, de bevoegdheid van het College van Rijksbemiddelaars om bindende maatregelen op te leggen, ze hadden allemaal ook hun positieve kant. Voor CNV en RKWV viel vanuit het eigen gedachtegoed zelfs een stakingsverbod nog wel te billijken. Uiteindelijk besloten de Duitsers Woudenberg ook tot commissaris van het CNV en het RKWV benoemen. Dan zou de hele Nederlandse vakbeweging onder dezelfde leiding staan, en uiteindelijk alles opgaan in het NVV. Voor RKWV en CNV was het echter onverdraaglijk om te komen tot eenheidsorganisaties, die niet op een confessionele leest waren geschoeid. Op 25 juli 1941 werden ook het CNV en RKWV onder Woudenberg geplaatst. De beide besturen waren voorbereid en weigerden. Er ging onmiddellijk een brief uit naar de afdelingen en de confessionele besturenbonden, waarin de leden opgeroepen werd het lidmaatschap op te zeggen. Minder dan 20 procent van de CNV leden stapte over naar het gelijkgeschakelde NVV. Bij het RKWV bleef slechts 4 procent lid, nadat op 3 augustus in de kerken

RKWV voorman A.C. de Bruijn. Foto: IISG

een herderlijk schrijven van aartsbisschop De Jong was voorgelezen.

Het verschil

Wat maakte de ontwikkeling in confessionele kring anders dan in de sociaal-democratische zuil? De confessionelen betrokken een beter principieel standpunt, en dat was de hoofdzaak. Maar dat standpunt lag ook in dit geval in één lijn met de vooroorlogse politiek: men had net zo min ondergeschikt willen zijn aan het socialistische NVV, als aan het door de Duitsers gelijkgeschakelde. Had het ook anders kunnen gaan? Hoewel door de andere voorgeschiedenis de Belgische vakbondsleiding in principe beter voorbereid was op de bezetting dan de Nederlandse, was er desondanks tijdens de oorlog een sterk parallelle ontwikkeling, en eindigde die in een relatief grotere collaboratie dan in Nederland.

Nasleep

Waartoe leidde dit alles na de oorlog, wat is de nasleep? Het is voor mensen die zulke dramatische ontwikkelingen als een wereldoorlog meemaken in het algemeen moeilijk om tot de conclusie te komen dat zoiets belangrijks ook tot niets kan leiden. In Nederland lezen we steeds weer dat het doorstane leed in de oorlog maakte dat partijen na de oorlog meer bereid waren samen te werken. Maar is dat ook zo?

Samenwerking was natuurlijk geen oorlogsverschijnsel. Op allerlei manieren hadden de vakcentrales ook vroeger samengewerkt. In de zomer van 1940 deed het NVV aan CNV, RKWV en NVC het voorstel om één grote vakcentrale te vormen. De katholieken waren bereid te komen tot een federatie, het CNV ook dat niet. Zoals we zagen nam het NVV op 25 juli 1941 de confessionele bonden over. Dat is het NVV door de confessionele centrales lang nagedragen. Door Servaes van Bijsterveld werd dat op 20 februari 1975 nog genoemd als een struikelblok bij de fusie van de industriebonden NVV en NKV.

Uit de gesprekken in de oorlog over mogelijke eenheid, kwam in 1943 de Raad van Vakcentrales voort. Het CNV stelde daarbij juist de voorwaarde dat na de oorlog de drie verzuilde vakcentrales zouden terugkeren. Kortom, er waren tijdens de oorlog aanzetten om na de oorlog tot meer eenheid te komen, maar de oorlog schiep daarvoor net zo goed ook hinderpalen voor die eenheid. Continuïteit in het denken overheerste ook hier.

Lex Heerma van Voss

Bewerkte versie van de lezing gehouden tijdens de ledenbijeenkomst van Vakbonds-historische Vereniging, 12 november 2005

Werknemers georganiseerd

De FNV bestaat op 1 januari 100 jaar. Bij zo'n jubileum hoort een boek, zeggen vakbondsbestuurders dan. Maar in dit geval hebben ze het initiatief aan de historicus Sjaak van der Velden overgelaten. Langs klassieke lijnen schetst hij in *'Werknemers georganiseerd'* de geschiedenis van de Nederlandse vakbeweging. En geeft hij een even klassieke ideologisch bevlogen toekomstbeschouwing tot slot.

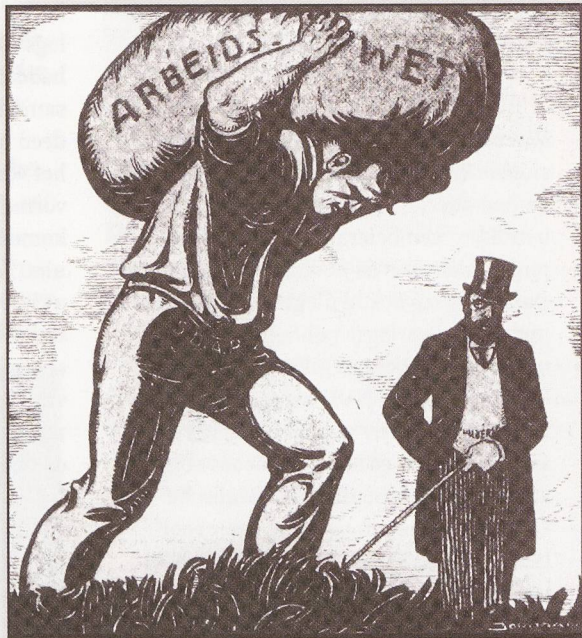
Het rommelt al lang binnen de vroege Nederlandse vakbeweging als in januari 1903 de Spoorwegstaking uitbreekt. In de Amsterdamse haven wordt gestaakt voor het verplicht vakbondslidmaatschap en het spoorwegpersoneel gaat daarin uit sympathie mee. Daarop breidt de staking zich als een olievlek uit over tal van sectoren. Werkgevers zien zich gedwongen toe te geven aan tal van eisen van de vakbonden. Het kabinet-Kuyper ziet dat aanvankelijk allemaal knarsetandend aan en komt als de euforie enigszins begint te betijen met de zogenaamde Worgwetten. Overheids- en spoorwegpersoneel worden daarbij van het stakingsrecht uitgesloten.

De hele vakbeweging gaat daar tegen in verzet en roept op tot een politieke staking. Deze wordt echter een fiasco. Vervolgens pakken de werkgevers alles terug wat ze onder de eerdere staking hebben moeten toestaan. En duizenden arbeiders die een actief aandeel hebben gehad in de stakingen worden ontslagen en geraken aan de bedelstaf. Menige bond legt het loodje.

Het zijn deze ervaringen die vakbondsleiders als Henri Polak, de voorzitter van de diamantbewerkerbond, sterken in de opvatting dat de vakbeweging op een andere leest moet worden geschoeid. Spontane stakingen uit sympathie met de strijd van arbeiders in andere bedrijfstakken zijn uit den boze, evenals staken tegen de overheid. Bovendien moet de organisatorische en financiële basis van de vakorganisaties worden versterkt, zodat ook na een nederlaag bij een staking het werk kan worden voortgezet. Hun ijveren leidt op 1 januari 1906 tot het Nederlands Verbond van Vakverenigingen (NVV).

Op een prettige en bekwaame wijze beschrijft Sjaak van der Velden, medewerker van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, de ontwikke-

lingen die aan de oprichting van het NVV vooraf zijn gaan. Hij volgt daarin de klassieke chronologische lijnen, die kenmerkend zijn voor vele studies over de geschiedenis van de vakbeweging. Die lijnen trekt hij door tot de massale demonstratie van 2 oktober 2004 op het Museumplein. *'Werknemers georganiseerd'* is echter uitdrukkelijk geen geschiedenis van NVV of FNV. De verschillende stromingen komen redelijk evenwichtig aan bod. Hoewel hij zijn respect wil betonen "aan de honderden mensen die meer dan een eeuw geleden onder zware omstandigheden de kiem hebben gelegd voor het machtige instituut dat Federatie Neder-

landse Vakbeweging heet", is het zeker geen kritiekloze beschouwing geworden. Maar wat moet men aan met de ideologisch getinte aanbeveling dat de vakbeweging moet terugkeren naar haar kernactiviteit: het behartigen van de belangen van de leden. "We leven immers nog steeds in een kapitalistische samenleving en daarin bestaan tegengestelde belangen van werkgevers en werknemers of beter: kapitaal en arbeid."

Sjaak van der Velden kent de vakbeweging van huis uit. Twintig jaar heeft hij als timmerman in de bouw gewerkt. In 2000 is hij gepromoveerd op een onderzoek naar stakingen. De sporen hiervan zijn nadrukkelijk in zijn jongste boek aanwezig. Vakbondsgeschiedenis is daardoor bij hem op de allereerste plaats een aanpak van stakingen. Zo maakt hij zijn eigen stelling niet waar dat de vakbeweging "heel belangrijk is geweest voor het tot standkomen van de huidige maatschappij."

'Werknemers georganiseerd' is een 'remake' van eerdere vakbondseposen. Belangrijk voor de nieuwe generatie vakbondsleiders en -kaderleden. En zeker ook voor de naïef enthousiaste leiding van het Alternatief voor vakbond (AVV) die met lage contributies en digitale raadplegingen waar ook niet-leden aan mee mogen doen, een

tegenhanger voor de FNV – bolwerk van oude witte mannen – probeert te ontwikkelen. Voor gevorderden in de vakbondsgeschiedenis wekt Van der Velden het verlangen naar een meer analytische geschiedschrijving. Wat is bijvoorbeeld de betekenis geweest van de organisatieprincipes van Henri Polak voor een moderne vakbeweging, zoals een sterke centrale leiding van bezoldigde bestuurders en een stevig financieel fundament? Wat is de invloed geweest van de vakbeweging op de sociaal-economische ontwikkeling, de sociale zekerheid, het arbeidsmarktbeleid? En in hoeverre is de werknemer in de bedrijfssituatie geëmancipeerd tot een serieus te nemen gesprekspartner voor het bedrijfsbeleid? Zo'n studie is een waardevolle toevoeging aan de

kennis van de arbeidsverhoudingen in Nederland. Dan kunnen tegenstanders van de vakbeweging, zoals Van der Velden zegt, haar niet langer afschrijven en serieuze historici niet meer laatdunkend doen over onderzoek naar die organisaties.

Jeroen Sprenger

Sjaak van der Velden: *Werknemers georganiseerd*, een geschiedenis van de vakbeweging bij het honderdjarig jubileum van de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV).

Programma

Schoonheid na het Werk 2006

De Burcht

Henri Polaklaan 9
1018 CP Amsterdam
tel: 020-6241166
fax: 020-6237331
E-mail: vakmus@xs4all.nl
www.deburcht.org

Openingstijden

Dinsdag t/m Vrijdag 11 – 17 uur
Zondag 13 – 17 uur

Toegang museum € 2,50 – MJK Gratis

Lezingen

Alle lezingen beginnen op zondagmiddag om 14.00 uur. De entreeprijs voor elke lezing (tenzij anders vermeld) is € 5,-. Voor alle lezingen geldt: reserveren gewenst

9 april Aletta Jacobs en de 'sociale kwestie'

Historica en biografe Mineke Bosch spreekt naar aanleiding van haar boek *Een onwrikbaar geloof in rechtvaardigheid*. Aletta Jacobs 1854 –1929 over Aletta Jacobs en haar sociale overtuigingen. Jacobs, die vooral bekend werd door haar strijd voor het vrouwenkiesrecht, is altijd sterk betrokken geweest met het lot van de lagere klassen. Zo hield zij als arts gratis spreekuur voor arme Amsterdammers en gaf zij cursussen over zuigelingenverzorging en hygiëne aan arbeidstersvrouwen. Verder onderhield zij contacten met de voornamelijk uit Joodse progressief-liberale arbeiders bestaande Handwerkers Vriendenkring. Haar Joodse achtergrond heeft hier ongetwijfeld een rol in gespeeld. Met het opkomende socialisme in Nederland had zij, als radicaal en als feminist, een dubbelzinnige verhouding.

7 mei 100 jaar vakbeweging

Historicus Sjaak van der Velden spreekt over de geschiedenis van de Nederlandse vakbeweging n.a.v. het honderdjarig bestaan van de FNV. Op 1 januari 2006 was het precies honderd jaar geleden dat het NVV, voorloper van de huidige FNV, werd opgericht. Van der Velden schreef n.a.v. dit jubileum het boek *Werknemers georganiseerd. Een geschiedenis van de vakbeweging bij het honderdjarig jubileum van de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV)*. Tegenwoordig is het vanzelfsprekend dat vakbondsvertegenwoordigers ook op het hoogste niveau meepraten en meebeslissen over de voorwaarden en omstandigheden waaronder mensen in Nederland werken. Dat is wel eens anders geweest. De mensen die de eerste vakbonden oprichtten deden dat in hun vrije tijd na een dag hard werken. Men werkte vaak zo'n 14 uur per dag, zes dagen in de week, zonder vakanties. De meeste bazen wilden helemaal niet praten met vakbondsmensen: ze ontsloegen ze liever. De verandering naar de huidige situatie is niet zonder slag of stoot gegaan. Vaak is er bittere strijd voor geleverd. In Van der Veldens boek *Werknemers in actie. Twee eeuwen stakingen, bedrijfsbezettingen en andere acties in Nederland*

(waarop hij in 2000 promoveerde) wordt de betekenis van actie-voeren voor de geschiedenis van de Nederlandse vakbeweging onderzocht. Uiteindelijk is, ondanks de euforie van de 'nieuwe economie' van eind jaren negentig, de noodzaak van het bestaan van een sterke vakbeweging nog steeds actueel, evenals de noodzaak om daarvoor af en toe, als het nodig is, strijd te leveren.

KnipKaartZingen

Het koor begint om ca 20.00 uur en eindigt om 22.15 uur, met een korte koffie- en theepauze, borrel in het museumcafé na afloop.

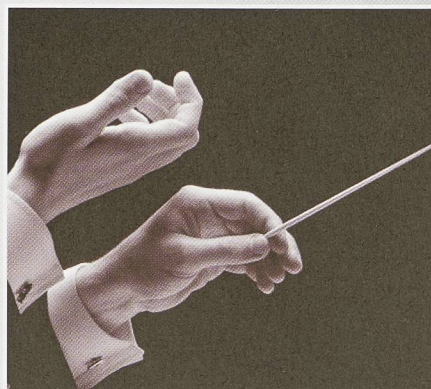
Een 'one night sing' is € 9,- met KnipKaart (€ 32,- voor 4 keer) ben je € 8,- per keer kwijt.

Data en Thema's

18 april - *Sing for Peace*™ II
16 mei - 12 hits, 13 ongelukken
20 juni - *No lion sleeps tonight*
19 september - *Cryin' all over you*
17 oktober - *Tuesday Night Fever*
21 november - *Aai-Dolls 2006*
19 december - *Rudolph in Bethlehem*

Ook in 2006 gaat dirigente Pauline van Antwerpen weer een 'inloopkoor' leiden in de Burcht, elke derde dinsdag van de maand, m.u.v. juli en augustus. Daarbij zorgt zij ook voor de nodige theatrale accenten. Zo is het altijd mogelijk dat zij om 'onduidelijke redenen' niet op komt dagen en een vervangster heeft moeten regelen. Gelukkig weet zij altijd een markant iemand te vinden die het thema van de avond geheel in stijl in goede banen leidt.

KnipKaartZingen is bedoeld voor mensen die graag in groepsverband zingen, maar geen vaste relatie willen aangaan met een koor. KnipKaartZingen is geen verplicht nummer; je bepaalt zelf wanneer en hoe vaak je meedoet.

Stadswandelingen

De wandelingen beginnen steeds om 14.00 uur en beginnen bij de Burcht, tenzij anders aangegeven. Prijs stadswandeling € 8,- : gaarne vooraf reserveren! Op aanvraag is ook een stadswandeling op een andere datum mogelijk: inlichtingen bij de Burcht (Jos Baars 020-6241166).

2 april Napoleontisch Amsterdam

In 1795 vielen Franse troepen ons land binnen: de oranje maakten plaats voor de Bataafse Republiek en later voor koning Lodewijk Napoleon (1806-1810). De relatief korte Franse heerschappij bracht grote en blijvende veranderingen teweeg in ons staatsbestel, maar liet ook zijn sporen na in de architectuur van Amsterdam. De wandeling voert van de Muiderpoort tot aan de Dam, via de Oranje-Nassaukazernes (ooit gebouwd voor Napoleons soldaten), Entrepotdok (het Entrepot was een Frans systeem), Wertheimpark, Hortus Botanicus, Synagoges, het Trippenhuus en hotel The Grand: in 1808 werd het stadhuis op de Dam het 'Paleis op de Dam' en werd wat nu The Grand is het nieuwe stadhuis.

Startpunt: Muiderpoort

23 april Monumenten van oorlog en verzet

Amsterdam kent honderden monumenten en straatnamen die verwijzen naar de oorlogstijd. Tijdens een wandeling in en nabij de voormalige Jodenbuurt worden de achtergronden, oprichtingsperikelen en de beeldtaal van een aantal monumenten besproken. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van de herdenkingscultuur in de afgelopen zestig jaar. Plekken die worden aangedaan zijn onder meer: de Hollandse Schouwburg, het Auschwitzmonument, de Dokwerker, het Monument Kunstenaarsverzet, het Monument van Joodse Erkentelijkheid. Daarnaast worden relaties gelegd met het Monument op de Dam, het Zigeunermonument en het Digitaal Monument Joodse Gemeenschap in Nederland.

14 mei De Pijp

De Pijp is de eerste buurt die buiten de 17e eeuwse stad is gebouwd. Een buurt die volgens de plannen van Sarphati voor de elite had moeten worden, maar grotendeels een typische arbeidersbuurt werd. Lange, rechte straten, vandaar de naam. Er zijn echter ook 'gouden randen' te bewonderen, zoals langs de Amstel en het Sarphatipark. En verder was het een ideale buurt voor kunstenaars, prostituees, markt-kooplui en minderheidsgroepen. We vinden er Mondriaan en andere theosofen, joden en islamieten. Allen redelijk broederlijk naast elkaar. Een buurt met een grote sociale cohesie, met een roemrijk aktieverleden en een toekomst als de meest multiculturele omgeving van Amsterdam.

Startpunt: op de hoek van de Ceintuurbaan en de Amstel

21 mei Joodse thema's in het werk van Rembrandt

Een groot deel van zijn leven woonde en werkte Rembrandt in het hart van de Amsterdamse Jodenbuurt. Volgens de overlevering had hij goed contact met zijn Joodse buurtgenoten. Hij portretteerde Joodse notabelen, waaronder de arts Ephraim Bueno. Voor de uitgever Menasse ben Yisrael maakte Rembrandt een aantal bijzondere boekillustraties.

Vakbondspublikaties

Op zoek naar eigen lokale geschiedenis

De vakbondshistorische Vereniging gaat op zoek naar lokale en regionale vakbondsgeschiedenis. Sinds het prille begin van de vakbeweging hebben afdelingen hun eigen geschiedenis vastgelegd. Die traditie vindt tot op de dag van vandaag navolging. De VHV wil werk maken van een overzicht van al die publikaties. Veel van die boekwerken en boekwerkjes, geschriften en soms stencils liggen al op de goede plekken bij documentatie-afdelingen en bibliotheken. Maar we willen proberen

al die publikaties in een gezamenlijk overzicht bij elkaar te plaatsen. Daarvoor hebben we de medewerking van de leden nodig. We vragen de leden bij ons te melden welke publikaties van hun eigen vakbondsafdeling of -regio ze in hun bezit hebben en die gegevens aan ons door te geven. Daar horen natuurlijk ook de levensverhalen e.d. bij van vakbondskader en -bestuurders. Samen met de leden kunnen we dan een publikatielijst opstellen.

Om ordening in dat overzicht te krijgen is contact opgenomen met het IISG (Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis) in

Amsterdam, want daar weten ze natuurlijk heel best, net als andere professionele bewaarsorganisaties, welke gegevens van belang zijn.

In een volgend nummer van de Nieuwsbrief of anderszins zullen we leden en andere belangstellenden

op de hoogte brengen van de stand van zaken en volgt er een kort overzicht van de publikaties die we inmiddels zelf op de kop hebben getikt.

*Huug Klooster, Amsterdam
Rienk de Jong, Sneek*

Nieuwe regionale VHV-activiteiten

LIMBURG. De komende tijd wordt een eerste initiatief genomen om met een kleine, nog samen te stellen werkgroep, de Limburgse vakbondsgeschiedenis als uitgangspunt te nemen voor een actieplan dat dit jaar van de grond moet komen. Veel is in Limburg natuurlijk al lang vastgelegd en dat zullen we niet gaan herhalen, maar we proberen dat materiaal nog eens tegen het licht te houden om te bezien of we daar mooie ideeën uit kunnen opdoen voor nieuwe bijeenkomsten (lessen, boekjes, symposia, presentaties enz.).

ROTTERDAM. De werkgroep die afgelopen jaar tijdens de Open Havendagen in Rotterdam een symposium en debat organiseerde en met een prima boek ('Kranen over de Wal', eindredactie Sjaak van der Velden) voor de dag kwam, is in maart weer bij elkaar gekomen om de draad opnieuw op te pakken. Ook zijn er contacten met het Historisch Museum Rotterdam, het Gemeentearchief en het Maritiem Museum.

EN VERDER... Er beginnen voorzichtig meer plannen vorm te krijgen voor andere regionale activiteiten. Plaatsen die dan genoemd worden zijn o.a. Enschede, Leiden en Amsterdam.

Huug Klooster

Colofon

De Nieuwsbrief is een uitgave van de Stichting FNV-pers te Amsterdam in opdracht van de VHV en verschijnt vier keer per jaar.

19e jaargang, nr. 1, maart 2006

Redactie: Jacques van Gerwen
Harry Peer
Jeroen Sprenger
Piet de Vreede
Eric-Jan Weterings
(eindredactie, tel. 020-6648296)
Wim de Vriend
(redactiesecretaris, tel. 020 - 640 41 07)

Redactieadres: Palestrinastraat 13^{HS}
1071 LC Amsterdam
tel. 020 - 664 82 96
ej.weterings@planet.nl

Secretariaats-adres VHV: Henri Polaklaan 9
1018 CP Amsterdam
tel. 020 - 624 11 66

Internet www.vakbondshistorie.nl

Vormgeving: ACI Ontwerpstudio
Amsterdam

Druk: ACI Offsetdrukkerij
Amsterdam

ISSN 1384-7457

◀ vervolg *Schoonheid na het Werk* 2006

En voor andere werken gebruikte hij veelal anonieme modellen uit de Joodse gemeenschap. De wandeling geeft een impressie van de buurt in de tijd van de meester.

11 juni *De Watergraafsmeer*

Wandeling door een polder, in de 17e eeuw drooggelegd en voorzien van buitenplaatsen en hofsteden. Vanaf ongeveer 1900 werd de Meer snel bebouwd en in 1921 geannexeerd door Amsterdam. Er is aandacht voor de 'oude' Meer rond Middenweg en Linnaeushof, landgoed Frankendaal, de fraaie Martelaren van Gorcumkerk en het bedreigde wederopbouwwijkje Jeruzalem.

Startpunt: ABN/AMRO Bank op de hoek van de Middenweg en de ringvaart

25 juni *Berlage en de Transvaalbuurt - van blok tot brug*

Deze wandeling wil een aantal belangrijke facetten laten zien van het werk van Berlage als architect en als stedenbouwkundige. Vooral zijn ideeën op het gebied van de volkshuis-vesting, zowel architectonisch als stedenbouwkundig, komen aan bod. In de Transvaalbuurt zijn deze facetten niet alleen in Berlages eigen werk te zien maar ook in het werk van andere architecten die sterk door de ideeën van Berlage zijn beïnvloed.

Startpunt: Hoek Linnaeusstraat - Pretoriusstraat